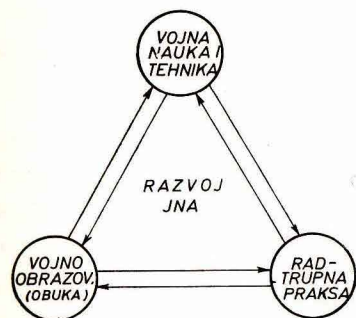

O ORGANIZOVANJU POSLEDIPLOMSKE NASTAVE U VISOKIM VOJNIM ŠKOLAMA

Nije potrebno posebno dokazivati da su optimalan razvoj i modernizacija JNA i sistema ONO u celini velikim delom uslovljeni i razvojem vojne i drugih nauka, koje predstavljaju značajan determinirajući faktor gotovo za sva područja vojne organizacije. Otuda se ni obrazovanje starešina, posebno visokoškolsko, ne može i ne sme više da svodi isključivo na tzv. »školsko pitanje«, već se nužno mora tretirati kao veoma složen i kompleksan armijski i opštedru-

štveni problem. Zbog toga je od posebnog značaja da se već na sadašnjoj etapi razvoja JNA ostvare neophodne i što realnije veze i relacije između vojne nauke, obrazovanja starešina (školovanja i usavršavanja) i trupne prakse.¹ Podvojenost i nedovoljna integracija između ove tri značajne oblasti moraju se, znači, stalno, svesno i sistematski prevazilaziti, a sam sistem visokoškolskog obrazovanja starešina treba da obezbedi takav

Šema 1

model obrazovanja, kojim će se sva bitna naučna saznanja što je moguće pre primeniti u trupnoj praksi. Uloga visokih vojnih škola u tom zadatku je izuzetno značajna.

Ovim prilogom čini se pokušaj ekspliciranja i konkretizacije jednog od mogućih prilaza ovom zadatku, s težištem na analiziranju mogućnosti organizovanja poslediplomske nastave u visokim vojnim

¹ U osnovi ovog povezivanja stoji naučno-tehnička revolucija, u kojoj su obim i multiplikacija naučnih saznanja povećani, samo u poslednjih pola veka, za oko 100 puta. Najviše i najbrže su se razvijale one nauke koje čine osnovu tehnologije (fizika, hemija, biologija i dr.)

školama. Pri tome, polazimo od već prihvaćene teze da su odnos, funkcionalna povezanost i međusobna uslovljenost vojne nauke, obrazovanja i trupne prakse pretpostavka ne samo efikasne modernizacije vojne organizacije već i celovitog i svestranog razvoja ličnosti vojnih starešina, posebno njihovih kreativnih sposobnosti.

Kao što je poznato, visoke vojne škole, pored ostalog, imaju i zadatak da za starešine, koje su već završile odgovarajuće vojne škole, organizuju i sprovode stalne i povremene oblike usavršavanja — u skladu s razvojem i dostignućima nauke i prakse. Jedan od oblika tog rada jeste i poslediplomska nastava. Mogućnost njenog organizovanja predviđa i Zakon o vojnim školama i naučnim ustanovama u JNA, pri čemu se precizira da pravo organizovanja poslediplomske nastave imaju, pre svega, visoke vojne škole: vojne akademije, komandno-štabne akademije, Visoka vojno-politička škola i Škola narodne odbrane.² To znači da je jedan od značajnih zadataka visokih vojnih škola — stvaranje naučnih kadrova, odnosno naučnog podmlatka u oblasti vojne nauke (ratne veštine).

FUNKCIJA I KLASIFIKACIJA POSLEDIPLOMSKE NASTAVE

Polazeći od pretpostavke da starešina u toku redovnog školovanja u visokim vojnim školama stiču dovoljan fond vojnoprofesionalnih i opštih znanja, potrebnih za obavljanje funkcionalnih dužnosti, odmah se može postaviti pitanje: kakav novi kvalitet treba ostvariti uvođenjem poslediplomske nastave? Načelno, postoje dva odgovora: poslediplomskom nastavom obezbeđuje se sistematsko teorijsko-naučno i metodološko osposobljavanje dela starešina za bavljenje vojnonaučnim radom, i, drugo, deo starešina se osposobljava za operativno i praktično rešavanje užih specijalističkih zadataka u vidovima, rodovima i službama. Bilo za koju alternativu da se opredelimo — poslediplomska nastava ne bi smela da ima karakter samo ekstenzivnog povećanja sume znanja, već bi se, pre svega, morala da orijentiše na razvijanje odgovarajućih sposobnosti i znanja višeg kvaliteta.

Najopštiju definiciju poslediplomske nastave, koja bi se, po našem mišljenju, u vojnom visokoškolskom obrazovnom sistemu mogla da prihvati mogli bismo da formulišemo tako da ova nastava treba da obuhvati sve oblike usavršavanja starešina, koje organizuju visoke vojne škole, pod uslovom da je već prethodno završena neka od visokih vojnih škola. Postoje, međutim, i mišljenja da funkcija

---

² Poslediplomski studij je u našoj zemlji uveden 1960. Opštim zakonom o fakultetima i univerzitetima, kao stalan i redovan oblik fakultetske nastave za lica koja su prethodno završila fakultetsku nastavu II stupnja.

poslediplomske nastave nije potpuno jasno definisana ni u građanstvu — kako u pogledu organizacije, tako i osnovne koncepcije na kojoj treba da bude postavljena, a posebno ciljeva koje treba da ostvari. Kao što je poznato, sadašnja klasifikacija poslediplomske nastave svodi se, u suštini, na poslediplomske studije za sticanje *akademskog stepena specijaliste* i poslediplomske studije za *akademski stepen magistra* (magisterijalne studije). Prve traju, obično, dva semestra i predstavljaju formu najvišeg stručnog usavršavanja. Kadrovi koji završe ovu vrstu nastave pozvani su, pre svega, da svojim radom obezbede što tešnje povezivanje nauke i prakse, i doprinesu da se put od pronalaženja naučnih rešenja do njihove primene što je moguće više skрати. Prema tome, lice sa akademskim stepenom specijaliste treba smatrati visokim stručnjakom za užu (određenu) stručnu oblast. Studije za akademski stepen magistra traju, načelno, 4 semestra, organizuju se iz pojedinih nauka i naučnih disciplina, a svrha im je formiranje što samostalnijih naučnih radnika. Zbog toga se sve češće, pri upisu na magistraturu, zahtevaju i dokazi sposobnosti za naučni rad, pa čak i naučni radovi.

Polazeći od dosadašnjih iskustava, kao i rešenja u nekim vojnim školama stranih armija, smatramo da je u našim visokim vojnim školama moguće organizovati sledeće oblike poslediplomske nastave:

a) *specijalizaciju* kao oblik produbljenog vojnoprofesionalnog obrazovanja, odnosno usavršavanja stručno-praktične orijentacije, za obavljanje najsloženijih operativno-praktičnih zadataka u vidu, rodu i službi;

b) *magisterijum*, kao najvišu teorijsko-metodološku pripremu dela starešina za naučnoistraživački rad u oblasti vojne nauke, tj. pripremu naučnih kadrova;

c) *inovaciju znanja* starešina, putem specijalizovanih kurseva pri visokim vojnim školama.

Starešine koje bi završile specijalizaciju i magisterijum, nakon odbranjenog magistarskog odnosno specijalističkog rada, stekle bi akademski stepen magistra vojne nauke (ratne veštine), odnosno akademski stepen specijaliste za odgovarajuću stručnu oblast. Starešinama koji završe kurseve inovacije izdavali bi se posebni sertifikati.

NEKA ISKUSTVA POSLEDIPLOMSKOG STUDIJA U GRAĐANSTVU

Iskustva, stečena u građanstvu, u vezi sa organizacijom i izvođenjem poslediplomskih studija, mogla bi korisno poslužiti i vojnim školama, pogotovo u početnoj fazi konstituisanja ove nastave. Ovde

mislimo, u prvom redu, na slabosti koje su već do sada uočene na fakultetima u vezi s organizovanjem poslediplomskih studija:

— iscepanost studija u okviru pojedinih univerziteta, i nedostatak jedinstvenih kriterijuma na jugoslovenskom nivou;

— nedovoljna osposobljenost nastavničkog kadra za realizaciju planova i programa poslediplomskih studija;

— poslediplomske studije su shvaćene kao masovno školovanje — što ih je svelo na dopunsko obrazovanje, odnosno mehaničko produženje fakultetske nastave, a ne i formiranje naučnih kadrova. Na studije se upisuje relativno veliki broj slušalaca, a na vreme ih završava veoma malo;³

— istraživački metodi u nastavi i samostalan rad slušalaca su vrlo malo zastupljeni. Preovlađuju predavanja »ex catedra«;

— zapostavljena je poslediplomska nastava u obliku specijalizacije, iako upravo ona treba da obezbedi vrhunske stručnjake za praktičan rad;

— iako poslediplomske studije treba da traju 2—4 semestra, najveći broj slušalaca provodi na studijama 8—10 semestara;

— većina fakulteta je uvela, pored različitih izvora finansiranja, i participaciju kandidata (1.500 do 3.500 dinara po semestru).

RELACIJE IZMEĐU VOJNE NAUKE I PRAKSE I POSLEDIPLOMSKIH STUDIJA U VISOKIM VOJNIM ŠKOLAMA

Pojmovno definisanje i određivanje vojne nauke (ili vojnih nauka) i njena klasifikacija ne interesuju nas, ovom prilikom, u smislu njene gnoseološke, ontološke ili logičke geneze i kriterija, već, pre svega, radi utvrđivanja modela i morfologije organizacije, kao i oblika i nadležnosti visokih vojnih škola u izvođenju poslediplomske nastave.

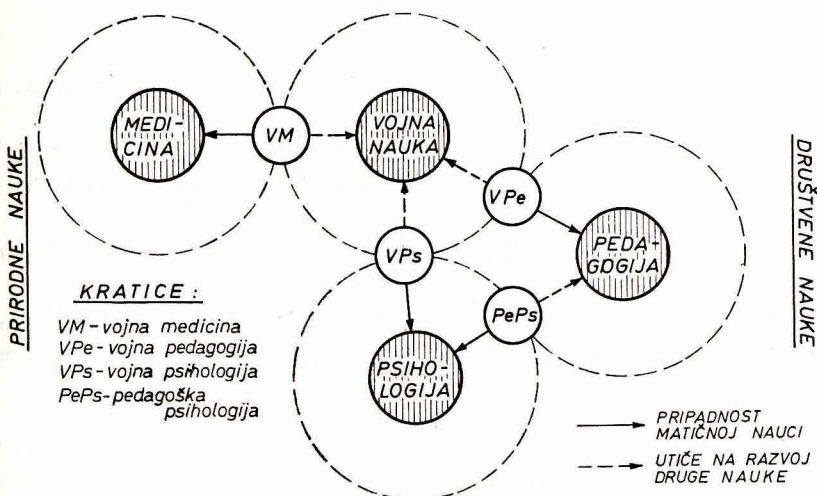
Polazimo od konstatacije da vojna nauka postoji i da se treba i mora unapređivati i koristiti. A za to su potrebni vojno-naučni kadrovi, koje treba stvarati, između ostalog, i uvođenjem poslediplomske nastave u visokim vojnim školama.

Mnoge naučne discipline, koje nose atribut »vojna« (pedagogija, psihologija, sociologija, geografija, pravo, ekonomika, medicina, tehnika i dr.), ne mogu se, po našem mišljenju, smatrati za vojne nauke u užem smislu reči. One pripadaju svojim matičnim naukama (pedagogiji, psihologiji, sociologiji, itd.). U tom smislu gotovo da i

³ Školske 1967/68. godine ukupno je bio 2.991 polaznik poslediplomskih studija (2.671 na magistraturi i 320 na specijalizaciji), što iznosi oko 1% od broja diplomiranih studenata na II stepenu. Međutim, na vreme je završilo studije ispod 10%.

nema nauke ili naučne discipline, koja se ne bi mogla označiti i kao »vojna«, jer se sve mogu da koriste u vojne svrhe. Ako bi se stvar tako postavila, gotovo sve nauke bi mogli nazvati vojnim, a samu vojnu nauku — »nauku nad naukama«, što ne bi odgovaralo elementarnim logičkim kriterijumima.⁴

Veza i odnos između vojne nauke i drugih vojno-naučnih disciplina — koje baziraju, prvenstveno, na razvoju svojih matičnih nauka — grafički bi se moglo prikazati kao na šemi 2.

Šema 2

Opšta klasifikacija vojnih nauka koja bi, sa stanovišta organizacije poslediplomske nastave u visokim vojnim školama, mogla biti prihvatljiva — prikazana je na sledećoj šemi:

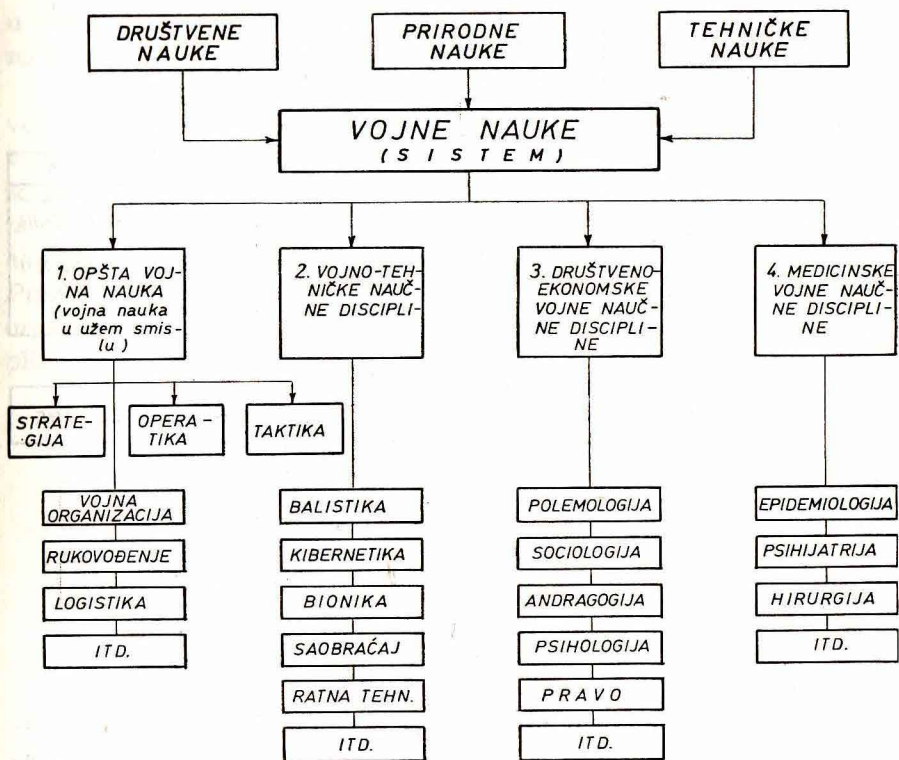
Svaku od ovih nauka — pre svega vojnih nauka u užem smislu, moguće je dalje deliti na naučne discipline. Tako se, na primer, taktika može deliti na opštu taktiku, taktiku vidova (rodova i službi), taktiku teritorijalne odbrane, taktiku partizanskog ratovanja itd.

Ako bismo, međutim, pošli od ranijeg pojmovnog definisanja ciljeva i oblika poslediplomskih studija, mogli bi se razmotriti sledeći predlozi:

a) da se poslediplomska nastava u visokim vojnim školama organizuje iz naučnih disciplina koje se ubrajaju u sistem vojnih nauka u užem smislu, tj. iz strategije, operatike, taktike i drugih užih vojno-naučnih disciplina;

⁴ Opširnije o tome videti u knjizi: Vojna nauka, VIZ, Beograd, 1971, str. 142.

b) da se poslediplomska nastava iz naučnih disciplina koje, uslovno, označavamo »vojnim«, ali koje imaju svoje matične nauke (društvene, ekonomske, prirodne, tehničke, medicinske i sl.), u principu organizuju na visokoškolskim ustanovama u građanstvu ili, pak, da se organizuje u saradnji vojnih akademija (tehničkih, ekonomske) s odgovarajućim fakultetima u građanstvu;

Šema 3

c) da se u visokim vojnim školama organizuju oba oblika poslediplomske nastave, sa sledećom principijelnom orijentacijom:

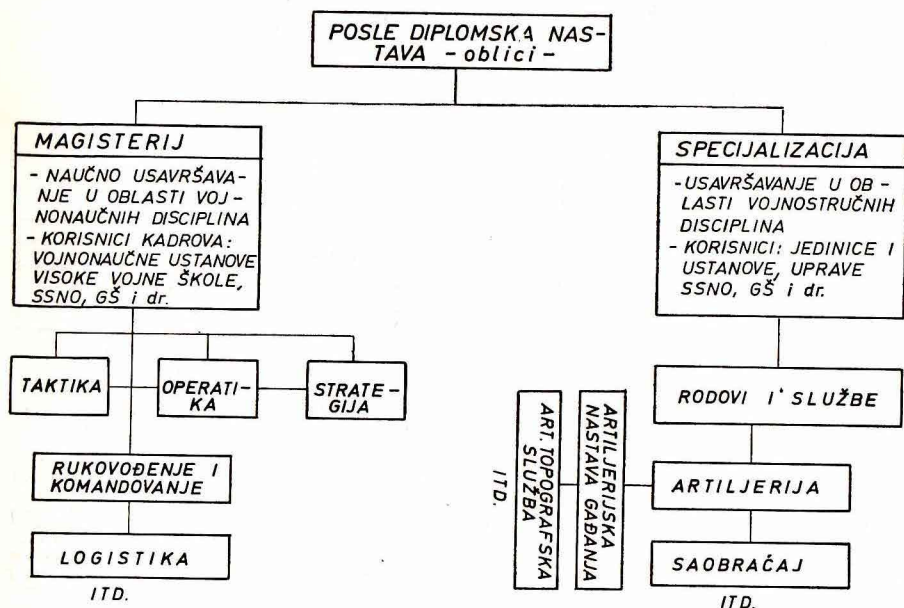
— poslediplomski studij u obliku magisterija — iz naučnih disciplina koje ubrajamo u užu oblast vojne nauke (taktika, operatika, strategija i dr.);

— poslediplomski studij u obliku specijalizacije — iz pojedinih stručnih oblasti i disciplina, koje se ne mogu smatrati disciplinama vojne nauke, ali su značajne za vojnoprofesionalnu praksu;

d) poslediplomski studij u obliku magisterija trebalo bi, po našem mišljenju, organizovati, pre svega, za one kadrove koji će raditi na naučnoistraživačkim radnim mestima (u vojno-naučnim ustanovama i jedinicama) i kao nastavnici visokih vojnih škola;

e) poslediplomski studij u obliku specijalizacije organizovati, u prvom redu, za one kadrove koji će, po svojoj funkciji, primenjivati rezultate vojne nauke u praksi.

Polazeći od iznetih stavova, smatramo da bi se moglo prodiskutovati o sledećoj podeli naučnih disciplina i stručnih oblasti za organizovanje poslediplomske nastave u visokim vojnim školama JNA.

Šema 4

Iz predložene šeme (globalnog modela) organizacije poslediplomske nastave proizilazi da bi se magisterijalne studije, načelno, organizovale iz vojnih nauka u užem smislu (taktika, operatika, strategija i dr.), a specijalističke studije iz operativno-praktičnih disciplina za potrebe pojedinih vidova, rodova i službi.

Izuzetno, zbog velikog značaja obuke i vaspitanja u mirnodopskoj izgradnji Armije, mogle bi se u visokim vojnim školama (na primer u VA KoV) organizovati magisterijalne studije iz vojne andragogije.

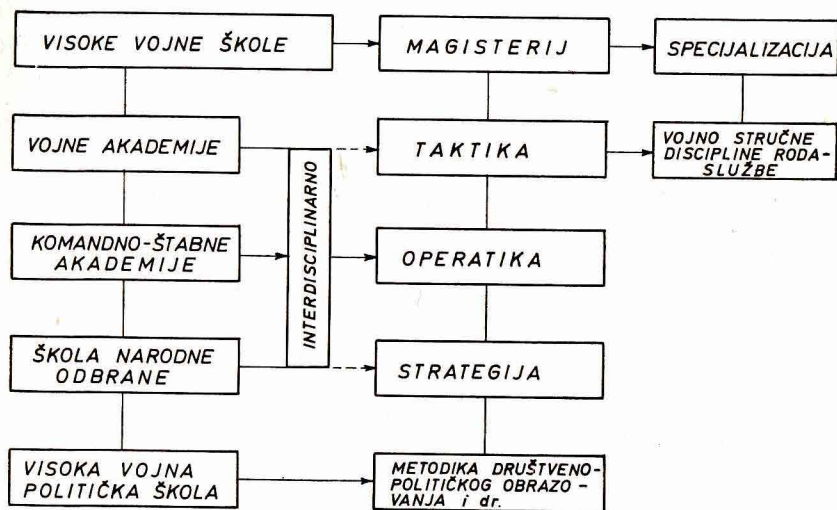
MORFOLOGIJA POSLEDIPLOMSKE NASTAVE S OBZIROM NA KARAKTER POJEDINIHI VISOKIH VOJNIH ŠKOLA

Sve visoke vojne škole (vojne akademije, komandnoštabne akademije, Visoka vojno-politička škola i Škola narodne odbrane) po Zakonu o vojnim školama i naučnim ustanovama mogu, ukoliko is-

pune odgovarajuće uslove, da organizuju i poslediplomsku nastavu kao samostalnu celinu. Iako su po svom karakteru i ciljevima objektivno različite — u pogledu stepenovanja visokoškolske nastave, one su, ipak, na istom nivou. Sve imaju karakter visokoškolskih ustanova, i s tog stanovišta su potpuno ravnopravne u smislu mogućnosti organizovanja poslediplomske nastave.⁵

Na osnovu dosadašnjih razmatranja o poslediplomskoj nastavi u visokim vojnim školama, moguće je izvršiti »podelu nadležnosti« na bazi nekoliko varijanata, od kojih iznosimo dve najverovatnije:

a) da se magisterij iz oblasti vojne nauke u užem smislu (ratne veštine) organizuje jedinstveno (taktika, operatika i strategija) u okviru komandno-štabnih akademija ili Škole narodne odbrane, tj. da se izučava interdisciplinarno, i da u realizaciji ovako postavljenog magisterija učestvuju nastavnici svih visokih vojnih škola (vojne akademije, komandno-štabne akademije i Škola narodne odbrane). Prema ovoj varijanti vojne akademije bi, bar u početnom periodu, organizovale samo specijalističke studije iz oblasti stručnih disciplina;

Šema 5

b) da se magisterij iz taktike poveri vojnim akademijama (komandnog smera), magisterij iz operatike — komandno-štabnim akademijama, a magisterij iz strategije — Školi narodne odbrane.

⁵ Predlozi da se komandno-štabne akademije tretiraju kao III stupanj nastave, a nastava u njima kao poslediplomska, a da se Škola narodne odbrane preimenuje u vojnonaučnu ustanovu (institut), kao što je poznato, nisu do sada prihvaćeni.

I u građanstvu se takođe organizuju magisterijalne studije za pojedine naučne discipline, a ne iz nauke u celini.

U početnom periodu, verovatno bi morfologija organizacije poslediplomske nastave mogla izgledati kao što je prikazano na šemi 5. Kasnije, na osnovu stečenih iskustava, ona bi se, verovatno, mogla da postavi drugačije i raznovrsnije (šema 5). Ako bismo se, na primer, odlučili za drugu varijantu (polazeći od sadašnje strukture VA KoV), u ovoj akademiji mogli bi se, verovatno, organizovati sledeći oblici poslediplomske nastave: *magisterij* iz oblasti opšte taktike, taktike KoV ili taktike onih rodova KoV za čije potrebe školuje kadar, i *specijalizaciju* iz oblasti stručnih disciplina rodova za čije se potrebe u njoj školuje kadar (na primer, iz artiljerije: balistika, artiljerijska nastava gađanja, artiljerijska topografska služba, artiljerijska izviđačka služba i sl.).

NEKA PITANJA UNUTRAŠNJE ORGANIZACIJE I REŽIMA POSLEDIPLOMSKE NASTAVE U VISOKIM VOJNIM ŠKOLAMA

Postavlja se pitanje: da li se školovanje u komandno-štabnim akademijama i ŠNO može priznati kao deo poslediplomske nastave? Kao što smo već naglasili, Zakon o vojnim školama i naučnim ustanovama takvu mogućnost predviđa. Međutim, praktična realizacija ovog stava zahteva detaljnu analizu.

Po našem mišljenju, rešenja mogu biti različita.⁶

---

⁶ Tako, na primer, na KŠŠ KoV SAD (u Fort Levenvortu — Kansas) uvedene su 1968. godine magisterijalne studije za sticanje akademskog stepena magistra vojnih nauka. Ova škola traje jednu godinu, a poslediplomske studije se provode u toku redovnog školovanja (slušaoci poslediplomskog studija ostaju 1 mesec duže od ostalih). Celokupan program KŠŠ na određen način je baza za poslediplomski studij. Program za magisterijalne studije obuhvata oko 500 časova, ali su kandidati oslobođeni nekih obaveza koje imaju drugi redovni studenti KŠŠ. Troškove snose sami slušaoci. Predavači i mentori su nastavnici KŠŠ i drugi istaknuti naučnici iz armije i građanstva.

Selekcija kandidata se izvodi testiranjem sposobnosti, uspehom redovnog školovanja (uglavnom samo odlični), pismenim predlogom magistarske teze i proverom sposobnosti pismenog izražavanja.

Težište je na metodologiji naučnoistraživačkog rada (statistika, kompjuteri i dr.). Na kraju, kandidati podnose i brane magistarsku tezu, podvrgavaju se usmenom kontrolnom ispitu i dobijaju — ako uspešno prođu — akademski stepen magistra vojnih nauka. Uslovi i režim studija su vrlo rigorozni. Za pet godina ispunilo ih je oko 100 oficira (20 godišnje). Prethodno je specijalna prosvetna komisija vlade SAD detaljno ispitala uslove i mogućnosti uvođenja magisterijalnih studija (nastavnički kadar, nepodudarnost s kolegama u društvu, uslovi za slobodu istraživanja, način selekcije, angažovanje uglednih naučnika iz građanstva i dr.).

a) Za starišine koji su ranije završili škole ranga komandno-štabne akademije ili Škole narodne odbrane:

— ako su završili ove škole u dvogodišnjem trajanju sa odličnim uspehom — da rade i brane samo magistarski rad;

— ako su završili ove škole sa odličnim uspehom ali u trajanju od jedne do dve godine — da polažu odgovarajući broj ispita, a zatim brane magistarski rad;

— ako su završili ove škole sa odličnim uspehom u trajanju kraćem od jedne godine — da najpre pohađaju jednogodišnji kurs iz poslediplomskog studija, polažu ispite i brane magistarski rad.

b) Starešinama koji se sada nalaze u ovim školama da se omogućiti savlađivanje dopunskog programa magisterijalnog kursa (600—800 časova), i da na kraju redovnog programa KŠA (ŠNO) polažu ispite, a na kraju školovanja (ili najkasnije 2—3 meseca kasnije) brane magistarski rad. Kriteriji za izbor kandidata na magisterijalni kurs morali bi biti strogi: odličan uspeh u vojnoj akademiji i na školovanju u KŠA (ŠNO), poznavanje stranog jezika, pokazane sklonosti za naučni rad (eventualno već objavljeni neki naučni ili teorijski radovi) i sl. Opšti kriteriji za prijem kandidata na poslediplomske studije (magisterij i specijalizacija) trebalo bi, u principu, da budu relativno strogi, tako da se postigne visok kvalitet studija, a time i visok nivo naučnog podmlatka.⁷ Verovatno bi, pored ostalih, mogli biti i sledeći kriteriji:

— da je kandidat završio vojnu akademiju sa odličnim (eventualno vrlo dobrim) uspehom;

---

⁷ U sovjetskoj armiji vodi se široka diskusija o magistraturi, naučnim stepenima i zvanjima u oblasti vojnih nauka koja su uvedena još 1936. godine i postoje skoro u svim akademijama, višim učilištima i naučnim ustanovama sovjetske armije. Na osnovu diskusija uočavaju se sledeći osnovni problemi: zapostavljaju se sklonosti za naučni rad, a forsiraju formalna znanja; mali broj završava poslediplomske studije (posebno vanredni slušaoci); osnovna teškoća je u praćenju i izboru obdarenih i talentovanih kandidata (trupa je pogodnija za izbor i »ocenu« podobnosti kandidata. Škole često forsiraju tzv. »pričalice« a ne stvarne talente); svi kandidati treba da se podvrgnu rigoroznim prijemnim ispitima (istorijski i dijalektički materijalizam, strani jezik i osnovi struke); teme za magistarski rad treba birati, a ne određivati; magistarske teme su često obimne (deskripcija), ili od njih nema neke praktične koristi; tema mora biti obrađena na visokom naučnom nivou, aktuelna i da se rezultati mogu aplicirati u praksi; nedostaje teorijska osnova i fundiranje rezultata naučnog istraživanja; sve magistarske teme treba štampati i učiniti dostupnim vojnoj javnosti, a time i kritici; magistarske teme treba braniti 2—3 meseca posle završetka kursa iz poslediplomskog studija; poslediplomce, prvenstveno raspoređivati u vojne škole i naučne ustanove; dodatke za magistre (kandidate nauka) treba povećati na 15—20% od plate, a za doktore nauka na 40—50% od plate.

— da je kandidat proveo u praksi (trupi ili odgovarajućoj ustanovi) najmanje 2 godine i pokazao visoke stručne ili naučne kvalitete i sklonosti;

— da vlada jednim svetskim stranim jezikom (ruski, francuski, engleski, nemački),

— da ima objavljene stručne ili naučne radove iz oblasti iz koje misli da magistrira (specijalizira);

— da nije stariji od 45 godina.

PROBLEM ODREĐIVANJA RADNIH MESTA

Analizom radnih mesta u JNA trebalo bi tačno predvideti radna mesta koja bi »pokrivala« lica koja steknu akademski stepen magistra, odnosno specijaliste vojnih nauka. Polazeći od ranijih razmatranja, osnovni kriteriji bi se mogli zasnivati na sledećim stavovima:

a) oficiri koji steknu akademski stepen magistra vojnih nauka (naučno usavršavanje), prvenstveno bi pokrivali radna mesta u naučnim ustanovama JNA i nastavnička mesta u visokim vojnim školama, kao i neka mesta u upravama SSNO i GŠ;

b) oficiri koji steknu akademski stepen specijaliste (stručno usavršavanje) prvenstveno bi pokrivali odgovarajuća radna mesta u upravnim strukturama SSNO i GŠ, i jedinicama, komandama i ustanovama JNA.

MAGISTERIJ ZA NASTAVNIKE VOJNIH ŠKOLA

Magisterijalne studije organizovane radi spremanja kadrova za nastavnike u visokim vojnim školama, polazeći od zadataka nastavničkog poziva, trebalo bi, po našem mišljenju, specifično programirati. Poznato je da mi nemamo posebnih nastavničkih visokih vojnih škola, i da se pedagoško i metodičko obrazovanje pitomaca vojnih akademija (70—100 časova) sprovodi na relativno skromnom, a za nastavnički poziv u vojnim školama nedovojnom nivou i obimu. Nastavnička funkcija zahteva sposobnosti i znanja u struci (predmetu), ali, isto tako, i visoke pedagoško-didaktičke i metodičke sposobnosti i znanja.

Iz ovog razloga čini se opravdanim da program magisterijalnih studija za nastavnički poziv — pored naučne discipline, obavezno treba da obuhvati i studij iz oblasti andragogije — pedagogije i metodike nastave one naučne discipline (predmeta) iz koje se magistrira. Verovatno bi, od ukupnog fonda časova, za ovaj deo studija trebalo angažovati 20—30%.

Potpukovnik
Đorđe STANIĆ